

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Richardi Arsdekin Soc. Jesu Sac. Theol. Professoris.
Theologia Universa**

Archdekin, Richard

Dilingae, 1687

Cap. III. De Tertio præcepto, Festorum observatione, Jejunio Ecclesiastico,
&c.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38477

ea iussu supremi Tribunalis Fidei expuncta fuerit ex Summa Hieronymi de Lamas anno 1640.

De *Potis Religiosis Paupertatis, Castitatis, & Obedientiae*, tractavimus ex professo supra *Tract. I. Cap. 6. Art. 3. Pag. 130.*

CAPUT III.

De tertio Præcepto, Memento ut diem Sabbathi sanctifices.

§. I.

De Festorum observatione.

1. Observatio Festi incipit à medio noctis usque ad medium noctis sequentis. Violatur sanctitas Diei Festi exercendo opera servilia, hoc est, quæ versantur circa materiam externam, & pro Mechanicis haberi solent, ut fabricare, aut suere, aut similia, quæ requirunt laborem corporis, qualis ab operariis exerceri solet.

2. Illicitum non est diebus Festis instrumenta musica pulsare, iter facere pedibus, equo, vel curra: quia hæc non sunt servilia. Imò licita sunt reliqua ad res eijusmodi necessaria, v. g. currum fractum die Festo reparare ad iter istius diei. *Navarrus, Toletus, Suarez.*

3. Licet etiam diebus Festis docere, scribere, etiam accepto pretio aliquid non multum operosum transcribere. Imò licitum esse pingere docet *Medina, Lopez, Armilla*, & probabile putat *Layman*: de rudibus verò lineamentis die Festo formandis, id plerique concedunt.

4. Servile non videtur ad vitandum otium venari, aucupari, piscari, saltem in fluminibus recreationis causâ, ita censent *Granadus, Layman, Bonacina*. Idem de puellis ad otium vitandum non operosè acupingentibus, cum *Diana Part. 6. Cap. 5. Resol. 25.* docet *Azor, Armilla, Sa.*

5. Non licet emere aut vendere res non necessarias, negotiari publicè vel privatim inire contractus emptionis, permutationis, locationis; nisi ex consuetudine, vel aliis iustis de causis excusentur: quia ista intelliguntur nomine mercatus: qui prohibitus est, *Cap. 1. de servis*, ut docet *Suarez, Bonacina, Filiucius.*

6. Queritur hic, quæ causæ excusent ab observatione Festorum?

Respondeo, 1. Dispensatio Episcopi, vel potestatem Episcopalem habentis, vel quasi Episcopalem, uti habent Superiores Religiosorum, imò & Parochi quando non datur facilis accessus ad loci Ordinarium.

2. Loci consuetudo: hinc licitè sunt Nundinæ in Festis passim haberi solitæ, & præparationes ciborum etiam non necessariorum, ut placentarum, & similium. Licitæ etiam quibusdam locis sunt emptiones & venditiones rerum, quæ parvo pretio emuntur. *Layman, Bonacina, alique.*

3. Necessitas propria vel aliena, corporis vel animi: quando nimirum sine gravi incommodo aliquid omitti non potest. Sic excusantur servi & ancillæ coacti à Dominis laborare, nec audentes recusare: Si tamen id sæpè contingat, regulariter eos deserere debent. Item *Pistores, Laniones, Coci, Sartores* in operibus necessariis, ut in funeribus, nuptiis &c. sialiter fieri non potest ut

satisfaciant. Item *Agricolæ*, si ob imminentem pluviam fennum, vel fegetes colligere debeant.

Denique excusat parvitas operis, vel temporis, unde grave non videtur unâ horâ laborare, ita *Suarez*, maxime, ut notat *Layman*, si labor non sit servilis nimium, qui brevi etiam tempore corpus fatigat.

7. Peccat qui post usum rationis die Festo non audit Missam, peccat quidem venialiter, si pars parva spontè omittatur: mortaliter verò, si pars sit notabilis v. g. media, vel tertia pars Missæ. *Layman* tamen & alii quidam non audent mortalis damnare eum, qui tantum ad Confertorio usque ad finem adfuisse.

8. Qui à duobus Sacerdotibus successivè duas Missas audit tantum dimidias, peccat saltem venialiter: cum in eo peccatum admittit *Navarrus, Sa, Sotus, Henriquez, Diana*. Quia talis non audit integram Missam, sicuti præscripta est ab Ecclesia, & sicuti communiter fidelibus intelligitur, cum illæ potius sint partes diversarum Missarum, non constituentes unam in ratione Sacrificii vel actionis sacræ.

9. Multò minus satisfacit, qui duas partes Missæ simul à duobus Celebrantibus audit. Nam hic præsertim valde irreverenter tractat Sacrificium ad eò tremendum, dum tempus pro eo ritè peragendo necessarium ac consuetum, non vult impendere etiam ipso die, quem totum Deo consecrare tenetur. De hoc extat *Pag. Innoc. XI. Prop. 53.*

10. Non satisfacit etiam, qui sub Sacro dormit, pingit, docet; vel qui post murum, aut tali loco est, unde nihil audiri, videri, vel notari possit quod in Missa fit.

11. Satisfacit tamen surdus, cæcus, & qui post altarium, aut columnam, vel in fenestra, vel extra eam ita est præfens, ut ex signis externis colligere possit, quid à celebrante agatur, spectatâ loci naturâ; et imple per accidens nullam Sacerdotis actionem videtur audiat, modò per moralem conjunctionem sit particeps multitudinis, quæ Missæ præfens dicitur: haec *Bonacina alique.*

QVÆRES, An qui tempore Præfationis accessit ad Sacrum audiendum, quod unicum eo die celebratur, teneatur audire saltem aliam partem sequentem? Notat Ledesma in summa *Part. 1. Cap. 27. Consil. 5.* *Josua Sanchez*, &c. apud *Dianam in Miscel. Resp. 60.* Quia, inquit, per reliquam partem istius Missæ non potest implere præceptum, quod requirit Missam sincere integram.

Sed verius affirmat *Moya Part. postrema Solut. quæstionum*, citans *Suarem & Sanchez*. Quod satis probat: quia à consecratione usque ad communionem inclusivè continetur essentia Sacrificii, cui reliquæ partes sunt tantum accessoriaræ, & integrantes: cum ergo principale non sequatur accessorium, sed contra, plus deducitur illum teneri adire istius Missæ partem reliquam, quæ est omnino principalis.

12. Qui ex impotentia saltem morali impeditur ire, aut magnâ difficultate, aut ex notabili incommodo proprio, vel proximi, vel bonorum, vel honoris; non tenetur curare celebrari privatim in Altari portatili, nisi privilegio, aut preces interim alias loco Missæ recitari quamvis id consultum sit. Quia non est mens Ecclesiæ præcipientis instar discretæ & benevolæ matris, aliam prædictam ad ista obligare: Ita *Bonacina, Navarrus, Filiucius, Suarez.*

Hinc excusantur illi, quibus si exeant ad Missam recitandam periculum est gravis offensionis

parentum, vel dominorum. *Henriquez, Suarez, Fillucius.* Si tamen id ferè semper aut frequenter fieret, de alio medio laborandum esset.

13. Item, quibus gravis est difficultas eundi ad Ecclesiam, ob distantiam, v. g. unius vel alterius miliaris Germanici, vel etiam minoris spatii, maxime, si via sit molesta, cælum pluvium &c. ubi habenda est ratio personarum, sexus, loci, temporis, & consuetudinis. *Bonacina, Suarez, Fillucius, Marchiani &c.*

14. Denique, si ex consuetudine cœmæ egredi non soleant tempore luctus, vel etiam post partum, excelsantur, *Sylvester, Cajet.* Aut si quis non habeat tunc vestes statui suo convenientes. *Navarrus, Henriquez, Sa. Azor. Bonacina.*

15. Excusantur à Missâ audienda infirmi, quando prudenter timent, si Ecclesiam adeant, aliquid damnum considerabile in valetudine, aut moram in convalescentia. Ita omnes docere tradit Leander de auditione Missæ *Tract. 2. Disp. 2. Quæst. 13.* citans Cajetanum, Navarrum, Sotum, Suarezem, Bonacinam, Henriquez, Hurtadam, Toletum & plures alios. Excusantur etiam convalescentes, quando timent quod exeundo domo ad Missam incurrent periculum majoris morbi, ut supra citati. Quando verò de hoc dubitant, consulendus, vel Pastor, vel Medicus, vel Superior, vel alius vir prudens, nisi ipsemet æger talis sit, ut in hoc ferre etiam iudicium possit. Manente autem dubio, rectè posse, illo præcè deposito, non exire domo ad Missam, ne se exponat periculo majoris morbi, docet ibidem Leander, cum Bonacina, Trullenck, Dicastillo, Gesualdo, ibi etiam citatis.

Alia de sacrificio Missæ diximus supra *Part. 3. Tract. 4. Cap. 4. §. 5. &c.*

QUÆRES 1. Quid si inter hæreticos multa pecuniaria imponatur Catholicis in Sacrificio Missæ deprehensis, ut sæpius factum in Anglia, Hibernia &c. Respondeo illam non excusare, nisi aliquis adeo sit pauper, ut multè illa sit personæ aut familiæ valde gravior nocitura.

QUÆRES 2. An in diebus Festis Ecclesiæ liceat Catholico inter hæreticos eorum more officinam suam aperire, & merces vendere?

Respondeo affirmativè, si hoc tantum faciat ad damna evitanda, & servandam uniformitatem cum aliis civibus. Quia non est mens Ecclesiæ fideles suos ad claudendum obligare cum tanto incommodo & perturbatione, quæ possit inde frequenter oriri. Si tamen alicubi consuetudo obtinisset, ut maxima pars Catholicorum officinas clauderet, tenerentur alii se illis conformare. Ita etiam resolvit *Lessius in Oppositum v. Festa, casu 8.*

QUÆRES 3. An idem dicendum sit de claudendis officinis Catholicorum quibusdam diebus, quæ apud hæreticos publicè orationi dedicantur?

Respondeo, Etiam Catholicos illis diebus posse officinas claudere more hæreticorum, quod etiam admittit *Lessius supra.* Quia hoc non est signum professionis falsæ religionis, aut cooperatio aliqua cum ritu hæretico, sed est tantum signum obedientiæ conformitatis politice per actionem ex se indifferentem.

QUÆRES 4. An si Herus quispiam habens tres servos, injungat eis laborem in die festo, assignando singulis unicam horam successivè, peccet mortaliter.

Fateor difficile esse ex vi hujus præcepti de opere servili ostendere, ex quâ ratione ille mortaliter peccet. Primò, non ex eo quod opus servile exerceatur, nam supponitur ipse ab opere totus vacare. 2. Non ex eo quod adhibeat alios quorum singuli laborando venialiter peccant: quia inde tantum sequitur illum tot peccatorum venialium causam esse: præbere autem causam pluribus venialibus jussu, consilio, aut consensu, non solet mortale reputari. 3. Nec quia illa opera servilia à tribus exercita dici possint inter se coalescere; cum sint opera diversarum personarum habentium distinctas obligationes personales, & à se mutuo independentes in ordine ad præcepti observationem. 4. Neque ex eo quod ipsis laborantibus, censeatur ille qui conduxit serviliter laborare; qui potuit toto die in templo rebus sacris vacasse. Sic qui aliis auctor est ut singuli violent jejunium leviter per modicas comestiones successivas, quæ ab uno sumptæ constituerent materiam gravem, ille quidem peccat, pro qualitate mali quod procuravit, contra charitatem proximam, nemo tamen dixerit illum frangere legem jejunii ecclesiastici. Negat proinde in casu proposito talem herum peccare mortaliter, Bonacina *Disp. 5. Punct. 3. Num. 4. & Disp. 2. de peccatis, Quæst. 3. Puncto 5.* Ovidius, Trullenck, Sanchez, Diana, nec non Pasqualigus *Decis. 301.* quos & sequitur Leander à SS. Sacramento de *Præc. Eccles. Tract. 1. Disp. 6. Quæst. 9.* quorum opinio, uti patet, meritò probabilis censetur.

Respondeo tamen, potius in praxi dicendum esse, talem herum graviter peccare. Quia praxis illa obnoxia esset gravibus incommodis, & sæpè scandalo non levi, si in populo, luci semper avido, illa invalescere. Deinde, id quod quis efficaciter mandat, aut suadet fieri per alium, hoc ipsum plerumque censetur ipse facere in morali æstimatione, cum sine illius mandato aut consilio res non ageretur: hic autem herus moraliter applicat singulorum manus tanquam suum instrumentum ad totam continuationem illius operis: Et Superior prohibens actionem successivam, non tam illius modum, quam substantiam durationis continuatæ spectare solet: & in hoc Præcepto peculiariter est, quod signanter cadat supra diem Festum, quod indicat ipsum tempus in opere continuatum. Videtur denique praxis illa tendere in fraudem legis de observatione Festorum, quæ tali artificio facile eludi & enervari posset: atque ita inducere inter fideles gravem deordinationem, quæ inde facile sequeretur, si ea praxis pro levi noxa haberetur: nam quædam actiones ex hoc solo capite gravis consequentiæ, & periculi, non rarò gravem malitiam contrahere censentur: rationes aliæ magis patefcent ex brevi responsione ad sequentiâ.

Dices igitur primò, isti servi non peccant nisi venialiter, ergo neque herus aliter peccabit.

Respondeo, herum posse peccare, ex dictis, etiam si illi quorum ministerio utitur, nullo modo peccent, v. g. si utatur operâ servorum infidelium Præcepto Ecclesiæ non obligatorum; vel etiam fidelium sed inculpate non reflectentium ad diem Festum. Sed & concessio antecedente, negatur sequela. Disparitas est, quòd singuli famulorum tantum parvo tempore laborent, neque unus cooperetur (quemadmodum suppono) labori alterius: Dominus autem injungendo

de in

20. ia

gendo cuius opus unius horæ, causa est universi operis, cedentis in notabilem prophanationem Diei festi.

Dices secundo, labor ille successivus & divisivus, moraliter non est unus, ergo mandans non peccat mortaliter, sicuti non peccat qui fieri jubet plura mendacia.

Respondeo negando assumptum: nam labor iste fit per plures servos eodem modo, quo fieret per unum, & quidem de mandato eiusdem heri. Ad illationem dico, disparitatem esse: quod peccata venialia non coalescant, eò quòd per ea secundum se non inferatur grave nocementum proximo, neque gravis injuria Deo; Sanctitas autem Diei Festi plurimum violatur per opus servile pro notabili tempore, ut supra ostensum.

Dices tertio, herus non peccaret mortaliter, si famulos juberet laborare simul per unam horam: ergo neque peccabit graviter, si eos jubeat laborare successivè singulos per unam horam.

Respondeo negando sequelam: Disparitas est, quòd in antecedente non laboretur notabili tempore, adeoque non graviter violetur Sanctitas Diei Festi, prout fit in consequente: nam spatium trium horarum notabile est respectu unius Diei.

Dices quarto, in hoc casu nec herus, nec famuli propterea multum retrahuntur à debito cultu Creatori tum exhibendo: neque enim per totum diem operibus caelestibus vocare quis tenetur: ergo &c.

Respondeo, negando sequelam. Et ratio est, quia cum Deus certis diebus velit à nobis specialiter coli, prohibet consequenter ipse & Ecclesia omne opus servile non necessarium pro eisdem diebus, quòd nempe expeditiones eatenus sumus ad cultum illum debite præstandum: quinimò ex objectione illa sequeretur, herus non graviter peccaturum, etsi ipse per tres horas consequenter laboraret, si tempus reliquum Diei Festi totum in templo rebus divinis impenderet, quod nemo admittet.

Huc resolutioni à fortiori favet noster *Toletus* Lib. 4. summæ Cap. 25. Num. 2. & *Fagundez* de Præc. Eccles. citans etiam nostrum *Azorium* Tom. 2. Lib. 1. Cap. 28. q. 5. qui docent à mortali non excusari, qui pluribus diebus Festis pro modico tempore in singulis laboraret, quod nimis rigidum existimo, uti & cum aliis *Bassius*, & *Leander* supra citatus; qui etiam liberalius docent excusandum à mortali, qui eodem die Festo duas horas citra causam labori impenderet, ubi *Leand.* nostrum *Palanus* ait non sine temeritate asserere nullum Doctorem classicum id docere: hos pluresque, etiam in aliis, adire si cui placeat, in his, quàm in istis, multò plus in opinando Benignitatis inveniet.

§. II.

De Jejunio Ecclesiastico.

1. Jejunium Ecclesiasticum quoad substantiam consistit in unica per diem coelatione, cum abstinentia à carnibus, ovis, & lacticiis. Præceptum Jejunii non tantum à Deo datum, sed etiam ab Ecclesia impositum, obligare sub gravi peccato satis patet ex eo, quod Ecclesia tanquam Christi vicaria debeat habere potestatem ferendi leges ad fidelium directionem, quàm jam inde à temporibus Apostolorum in certis Jejniis ac Festis sub gravi obligatione indicendis semper usa fuit.

2. Ad substantiam Jejunii non videtur spectare certa hora diurnæ refectionis, quæ est circa meridiem:

hanc proinde horam sine justa causa notabiliter præterire, veniale tantum peccatum rectius censet *Toletus*, *Filiarius* &c. Contra *Navarrum*, & quosdam alios, qui id judicant esse mortale. Illud verò tempus ad meridiem circiter horam antevertere ex justa causa, v. g. si cum hospitibus comedendum, si iter accelerandum &c. nullum omnino peccatum censei debet.

Neque violatur substantia jejunii præcepta, si quis debeat prandium dividere, eo quod è mensa evocatus, vel tantum per intervalla possit accipere quod ad justam refectionem sufficiat, uti pauperibus contingere solet. Idem dicendum, si quid ante prandium sumatur per modum medicinæ, vel propter debilitatem, vel quia dicit aliis in mensa ministrare, vel ob aliam causam debeat ultra consuetam horam prandium expectare. Quæ hæc moraliter in unicam tantum refectionem coalescunt.

3. Non solvitur Jejunium per crebriorem potum, etiam si contingat in eo committi excessum quo contra temperantiam peccatur. Hoc enim Jejunii præceptum ex mente Ecclesiæ non circa potum, sed circa cibum ejusque qualitatem versatur, uti agnovit semper communis Doctorum consensus. Licitum est quotieslibet modicum cibi interponere, ne potus exorta, v. g. quinque vel six amygdala, modo id non fiat in fraudem Jejunii, prout feret, si quis sæpius id faceret ad tollendum Jejunii incommodum. Admittit hoc *Reginaldus*, *Diann* Part. 1. Tract. 9. Rej. 24. *Bojan* alique.

4. Collationis vespertinæ quantitas & qualitas multum pendet à consuetudine Regionis apud viros timoratos. Licitum esse ubique sumere quantitatem 6. aut 8. unciarum docet hic *Suarez*, & 12. alii probant doctores: verum illud solummodo intelligendum de illis, qui ampliori nutrimento indigent: nam aliis ordinariè sufficiunt uncia pauciores, uti etiam habet potum timoratorum. Hinc quartam partem quantitatis sufficientis ad refectionem ordinariam minus rectè admittit *Reginaldus*, & duo alii: quod tamen admittitur, quando quarta pars ordinariæ refectionis 8. uncias non excedit, & hæc videntur necessaria: pro collatione, et more à timoratis recepto pro varietate regionum, quæ hic optima omnium regula est.

Ubi advertet, cæteris paribus, locorum varietatem consuetudinem plus permittere viris nobilibus, quàm plebæis, Ecclesiasticis, aut religiosis: item, in regionibus frigidis, quàm in calidioribus; quia facti constat in illis frigidioribus vim esse digerendi majorem, adeoque largiori alimento indigere, huic proinde lenientia cum pluribus ex scriptoribus Germanis subscribit *Layman* hic Lib. 4. Tract. 8. Cap. 1.

5. Quoad qualitatem collationis, prohibetur cibus solidus, qualis propriè ad carnem adhiberi solet, ut sunt pisces & ova, aut ex his confecta: ac proinde admittenda non est sententia quorundam cum *Bonacina* asserentium, in collatione non tam qualitatem quam quantitatem spectandam esse. Quod si contingeret aliquem sine reflexione Jejunii per diem aliqui cibi sumpsisse, non ideo debet à collatione abstinere, nisi paulò ante collationem ita sumpsisset, ut spectato tempore & quantitate possit pro collatione reparari.

Permittuntur in collatione fructus & legumina, aliave ex saccharo & melle confecta: & pro more regionis modicum butyri & casei, uti in Germania, & Bo-

& Belgio, non verò in Anglia aut Hibernia, usus obtinuit. Probabile autem est, quantitatem in collatione permissam posse sic permisceri ut ex ea fiat jusculum, aut simile compositum, dummodò nihil cibi vetiti, sed tantum aqua aut vinum, panis, sal, oleum, aut fructus ingredientur. Ita cum *Azor*, & *6. aliis, Diana Part. 1. Tract. 9. Resol. 34.* Absque causa collationem sumere manè, & vesperi carnare, veniale peccatum est. Fieri id potest absque ullo peccato si addit causa idonea, ut est confectio iuneris, venatio, piscatio, ambulatio, etiamsi tantum ad animi relaxationem suscipiantur, ut admittit *Diana & Castrop.* cum pluribus.

6. In violatione Jejunii potest parvitas materiæ excusare à peccato mortali: qualis est ea quantitas carnis quam coquus ex necessitate gustare permittitur: in aliis verò cibis duæ uncie, sive quarta pars collationis vespertinæ, etsi quis postea prandium, aut collationem sumeret. Si quis autem sæpius in die modicum sumendo animadverteret se ad quantitatem notabilem pervenire, is mortaliter peccaret: quia partes illæ sic sumptæ in quantitatem gravem coalescunt.

7. Si quis dubitet die Jovis an sit audita hora noctis duodecima, potest carnes comedere, quia in tali dubio libertas est adhuc in possessione edendi nisi sit duodecima. Secus dicendum si cæcans die Sabbathi dubitaret an sit hora 12. noctis, quia in die Sabbathi præceptum est in possessione ne comedas nisi sit duodecima.

8. *Quæritur*, quænam causæ à Jejunio excusent? Respondeo, causas excusantes à Jejunio, primò esse impotentiam, qualem habere censentur qui sine notabili damno jejunare nequeunt: Hac ratione eximuntur à Jejunio juniores qui sunt infra annum 27. completum: quibus etiam carnes ministrari possunt usque ad annum septimum, non ultra: Excusantur etiam infirmi, convalescentes, prægnantes, lactantes, & alii, qui ad necessarias vires indigent ampliori alimento. Inter hos numerantur etiam senes sexagenarii, saltem quando non constat evidenter posse sine damno jejunare: si de hoc damno dubitet non tenentur jejunando se periculo exponere; fragiles enim sunt senum vires, nec restaurari possunt quando semel defecerunt. Quinimò plurimum probabilis omnino sententia est, omnes absolutè sexagenarios quamvis validos à Jejunio excusari, ob rationem jam assignatam: adduntque probabiliter sufficere ut annus sexagesimus sit inchoatus. Ita de anno sexagesimo generatim docet *Diana Part. 1. Tract. 9. Resol. 20.* & fusè *Leander in Præcep. de Jejunio Tract. 5. Disp. 8. Quæst. 17.* ubi adducit supra viginti Auctores, & inter hos *Lamas 3. Part. Method. Cap. 5. afferentem Pium V. de hoc interrogatum ita vivâ voce respondisse anno 1570.*

Propter impotentiam etiam excusantur à Jejunio pauperes, qui pro sufficienti refectione non habent alium cibum præter prohibitum v. g. carnes, ova, lardum, intestina animalium, aut his similia: non enim intendit benigna mater Ecclesia totâ die ad panem, aquam & pauca legumina illos adstringere, aut alimentum viribus sustentandis necessarium subtrahere: *Sanchez, Diana &c.*

Ob eandem causam non immeritò idem *Sanchez, Navarrus, Gabriel*, à Jejunio quoad geminam refe-

ctionem excusat eos qui laborant tertianâ, vel quartanâ: vel quia ex stomachi vacuitate patiuntur capitis dolorem aut vertiginem; vel qui de nocte dormire aut celsari nequeunt. Quod ultimum tamen videtur limitandum, si nempe huic incommodo obviare non possint sumendo in prandio collationem, juxta dicta *Part. 3. Tract. 1. Quæst. 10. in fine.* Et ex peritis Confessariis sæpius audivi, feminas dum jejunant huic capitis infirmitati multum obnoxias esse, de qua dum quærentur, non debet prudens Confessarius se difficilem præbere.

9. Altera causa excusans à Jejunio est, labor, aut officium cum quo abstinentia ciborum consistere non solet, qualis est labor agricolarum, & pierorumque opificum, non tamen Sartorum, Tonsorum, Pictorum, aut aliorum quorum labor æquè levis censetur, uti docent cum *Lessio* plerique. Non desunt interea auctores qui existimant *Eugenium IV. sine discrimine omnes artifices à Jejunio excusare, quod vir eruditissimus, D. N. Du Bois non admittit ad 45. Prop. Damn. ab Alexandro VII. N. 585. ubi ostendit dictum Eugenium, quatenus operarios liberat, intelligendum esse de illis quorum labor est incompatibilis cum Jejunio.*

At ne hic laboris prætextus extra suos limites extendatur, providè *Alexander VII. inter alias reprobat vit propositionem 30. Omnes Officiales qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione Jejunii, nec debent se justificare, an labor sit compatibilis cum Jejunio.*

Excusantur etiam qui pedibus iter faciunt per magnam diei partem, ita *Sanchez, Fillucius &c.* quod in Belgio invaluit de iis qui quatuor leucas confecerunt, etsi tantum causâ recreationis iter illud susceptum fuisset: non ita tamen ordinariè qui per unum diem equitarunt, sed bene si per plures dies vires equitando debilitandæ erant. Ita *Fillucius Tract. 37. Cap. 6. & 6.* Et universim nemo tenetur ob Præceptum Jejunii omittere opus ad quod incumbit aliqua obligatio, saltem notabilis, ut rectè notat *Casertanus.*

10. Excusant quoque opera Pietatis quæ cum Jejunio nequeunt exerceri, etiam quando ob mercedem fiunt. Hinc ad Jejunium non obligantur Concionatores, Præceptores ordinarii, Confessarii assidui, Cantores, & alii, quando per Jejunium in peragendo officio multum impediuntur: hanc enim limitationem intelligunt, & plerumque apponunt auctores, *Navarrus, Sylvester, Fagundes, Fillucius, Azor Part. 1. Lib. Cap. 28.* Atque in particulari absolutè docet *Diana Part. 1. Tract. 9. Resol. 9.* excusari Concionatores qui dicunt per rotam Quadragesimam, non verò qui Dominicis tantum diebus concionantur. At *Sanchez in Consil. Part. 2. Lib. 5. Cap. 1. D. 13.* judicat à Jejunio Quadragesimæ eos regulariter eximendos quibus ter vel quater in hebdomade cum fervore concionandum est.

De Lectoribus censet *Fagundes, & Diana supra*, illos tantum excusandos quorum labor adeo magnus est ut nequeant alias officio satisfacere. *Sanchez supra* magis in particulari determinat, Lectores illos qui habent assidue quatuor lectiones v. g. Præceptores Grammaticæ in Societate, satisfacere si mediâ tantum Quadragesimâ, sive ter in hebdomade jejunent: quia labor sic continuatus vires paulatim exhaurit. Sed notat ibidem *Sanchez*, ad tollendos scrupulos expedire, ut superiores cum talibus quantum necesse est in Jejunio dispen-

dispensent, cum hic nihil aliud certò constet, quàm præceptum Ecclesiæ cum magna difficultate non obligare, quanta verò in singulis officiis & personis sit difficultas definire nequit.

Quando in persona infirma, dubia est obligatio Jejunii, non potest Medicus dispensare, sed tantum declarare talè esse statum infirmi, ut cum Jejunio difficulter consistat, quo posito per se definit ejus obligatio. Quod si status ille permaneat dubius, à Superiore petenda est dispensatio. Quamvis, dum dubium est de gravi damno ex Jejunio, opus non esse dispensatione doceat *Joan. Sancius cum Caramele.*

QUÆSTIO apud aliquos difficilis est. An ille peccet, aut à Jejunio excusetur, qui v. g. lusu pilæ, aut quatuor leucarum ambulatione ea intentione vires insigniter fatigavit aut exhaustit, ut sic à jejunandi obligatione excimatur?

Docent aliqui Auctores, infra citandi, probabile esse hunc non peccare, aut ad Jejunium obligari, modò simul intendat aliquam recreationem, quæ ex lusu aut ambulatione provenire solet. Quia Ecclesia non præcipit abstinere ludo propter Jejunium, magis quam ab itinere ob lucrum non necessarium, aut ab aliis laboribus exculantibus à Jejunio. Potest igitur intendere istam in ludendo aut itinerando fatigationem tanquam medium non illicitum, quo posito novit Jejunii Præceptum cessare: tantum enim intendit se ponere in statu qui est extra obligationem Jejunii. Ita docet *Ledesma in summa Tom. 2. Tract. 27. Cap. 2. Pag. 699. & Diana Part. 1. Tract. 9. Resol. 40.* Quod confirmant ex eo quod ad evitandum Jejunium, aut obligationem cessandi ab opere servili, possit transire ad alium locum ubi Jejunium non obligat, aut Festum non celebratur, uti cum aliis docet *Suarez, Sanchez, Diana, Fagundes in Prac. Lib. 1. Cap. 7. Num. 7.* Sed de simili fatigatione in ordine ad Jejunium, quando opus est illicitum, diximus supra Par. 3. Tract. 1. q. 10. Ad quæstionem de esu carniùm imminente periculo inter hæreticos, resolvitur infra Tract. 6. Quæst. 7.

QUÆRES porro, An ille qui ad Jejunium tenetur, licitè possit post duas refectiões à se uno die Jejunii illicitè sumptas, sumere eodem die ultiores?

Respondeo, partem negativam nobis videri veriorē, quam docet *Sylvius in 22. Quæst. 147. Art. 6. & apud ipsum Joannes Meadina, Covarruvias, Molanus &c. Contra Durandum in 4. Dub. 15. Quæst. 11. Paludanum ibidem Quæst. 4. Art. 5. Cajetanum, Navarram, Dianam, & alios non paucos, quorum opinio valde probabilis est. Ratio nostra est, quia in die Jejunii Ecclesia solum permittit unicuique, legitime non impedito, unam comestionem. Idèd enim præscribitur Jejunium, ut mortificetur caro; Atquè ad hoc necessarium seu planè convenienter est, ut tantum una per diem comestio sumatur: Ergo præter secundam refectiõnem vetatur quoque alia ulterior. Sequela patet, quia tam hæc quam illa refectio notabiliter repugnat mortificationi carnis. Alioqui lex de jejunando, si tantum inhiberet secundam refectiõnem, imperfecta valdè foret, & non sufficiens ad finem suum proximum obtinendum.*

Dices, posità secundà comestione, non potest amplius observari Jejunium, uti ab Ecclesia præscribitur; ergo tunc non obligat.

Respondeo, non potest observari eatenus perfectè, concedo: imperfectè sive ex parte, nego. Ecclesia namque præcipiens Jejunium, non solum, juxta dicta, prohibet secundam refectiõnem, sed etiam tertiam & quartam. Sufficit autem ad obligationem quoddam lex, si non integrè saltem utcumque servetur; uti patet in aliis legibus tam divinis quam humanis. Et ratio est, qui Superior, ut prudenter procedat, debet velle observari suam legem meliori modo, ad urgendum bonum commune quod inde consequitur.

Instabis, per abstinentiam à tertia refectiõne non detur mortificari seu macerari corpus.

Respondeo negando assumptum. Carentia enim illius quod nutrit, mortificat corpus: Tertia autem refectio etiam nutrit corpus, præsertim si secunda sumpta sit circa meridiem.

Nec refert, quod quorundam corpora, cum servatà unicà comestione, nihil aut parum macerentur. Superior enim in condendis legibus attendit quid ordinariè contingat, non quid extraordinariè: ordinariè autem corpora notabiliter macerantur per unicam comestionem. Denique parum credebile est Ecclesiam voluisse favere, sive laxare licentiam transgressoribus, qui per secundam comestionem jam non sunt Jejunii legem violare.

Quinam possint dispensare tempore Quadragesimæ in carnis, ovis, aut lacticiis, indicavi supra Par. Cap. 5. §. 1. Num. 14.

CAPUT IV.

De quarto Præcepto, Honora Patrem &c.

§. I.

De obligatione Liberorum erga parentes.

1. EX Præcepto divino obligantur liberi Parentibus & aliis Superioribus, ad præstandum amorem, reverentiam, & obedientiam, adeò ut, si in aliquo horum graviter deficient, peccent mortaliter.

2. Hinc graviter peccat Filius contra Amorem Parentibus debitum, si signa odii illis ostendat, eoque durius habeat. 3. Si necessitate, vel spirituali, vel corporali urgente, eis non subveniat. 4. Si patris torvo oculo eos aspiciendo, asperèque loquendo sese gerat, ac si eos odisset. 5. Si hæres cum sit, eorum legata & testamenta non impleat. 6. Si mortuus aut aliud infortunium grave illis optet. Ita *Navarrus, Reginaldus, Filiucius &c.*

3. Contra Reverentiam peccat etiam graviter: si deliberatè eos ad iracundiam gravem irriter, vel contumeliosus, aliisve quibus sciat graviter offendendos. 2. Si eos percussit, quamvis leviter, quod *Reginaldus* censet, si vel manum ad percipiendum liberatè atollat. 3. Si pauperes agnoscere noluit, despiciat: si tamen iusta ex causa noluit eos ad se habere, atque exterius tantum se nosse dissimulando modo de necessariis iis prospiciat, à gravi delicto excusatur: eo quod parentes tali casu rationabiliter non sint invidii. *Bonacina, alique.*